

16.12.2005

Ny beredskapslag preciserar myndigheternas befogenheter

Beredskapslagen, som gäller allvarliga kriser, revideras i överensstämmelse med grundlagen och så att myndigheterna ges mera tidsenliga befogenheter. Detta föreslår beredskapslagskommissionen, som överlämnade sitt betänkande till justitieminister Leena Luhtanen 16.12.

Om ibruktagandet av beredskapslagen skall föreskrivas genom förordning av statsrådet, men detta skall alltid föregås av en bedömning av situationen tillsammans med republikens president. För närvarande berättigas statsrådet att börja utöva befogenheterna enligt beredskapslagen genom förordning av republikens president. Det slutliga beslutet om utövande av befogenheterna skall fattas av riksdagen liksom för närvarande.

Lagen skall fortfarande tillämpas på synnerligen allvarliga kriser som berör hela samhället. Nytt är att även en pandemi kan leda till att befogenheterna enligt lagen får utövas. Den nya lagen skall dessutom innehålla mera exakta bestämmelser om myndigheternas befogenheter än för närvarande.

Undantagsförhållanden definieras mera exakt

Strävan med beredskapslagen är att säkerställa befolkningens säkerhet och levnadsmöjligheter samt samhällets funktionsduglighet under undantagsförhållanden. Den nuvarande lagen trädde i kraft 1991 och den har aldrig behövts tillämpas i praktiken.

Definitionen av undantagsförhållanden preciseras genom att till den fogas pandemi som motsvarar en synnerligen allvarlig storolycka.

Enligt beredskapslagen är undantagsförhållanden

- mot Finland riktat väpnat angrepp och omedelbart följdtilstånd efter angreppet,
- mot Finland riktat sådant väpnat hot som kräver att befogenheterna enligt beredskapslagen omedelbart tas i bruk för att avvärja konsekvenserna av hotet, - sådan synnerligen allvarlig händelse eller hot som riktar sig mot befolkningens utkomst eller mot grunderna för landets näringsliv och som innebär en väsentlig risk för ett fungerande samhälle samt
- en synnerligen allvarlig storolycka, omedelbart följdtilstånd efter den och pandemi som kan jämföras med en synnerligen allvarlig storolycka.

Förfarandet för lagens ibruktagande ändras

Enligt förslaget skall befogenheterna enligt beredskapslagen tas i bruk genom förordning av statsrådet och inte genom förordning av republikens president som för närvarande. Innan förordningen utfärdas skall statsrådet ändå i samråd med republikens president konstatera att det råder undantagsförhållanden i landet.

Enligt den nya grundlagen är det i regel statsrådet som utfärdar förordningar. Kommissionen betonar ändå samarbetet mellan republikens president och statsrådet vid bedömningen av undantagsförhållanden därför att kriser som kräver att beredskapslagen tas i bruk har i allmänhet utrikes- och säkerhetspolitiska eller andra internationella dimensioner i bakgrunden.

Det föreslås att riksdagens ställning skall bibehållas oförändrad när det gäller inledande av tillämpningen av befogenheter enligt lagen. Befogenheterna skall således fortfarande i regel kunna tas i bruk först när riksdagen har beslutat att förordningen om lagens ibruktagande inte upphävs. I brådskande situationen skall man dock fortfarande kunna besluta om omedelbart ibruktagande av befogenheterna för högst tre månader.

Efterhandskontrollen i riksdagen av de förordningar av statsrådet som kompletterar tillämpningen av beredskapslagens befogenhetsbestämmelser föreslås däremot bli slopad.

Befogenheterna preciseras

Myndigheternas befogenheter under undantagsförhållanden förblir i huvudsak oförändrade, men det föreslås att de kompletteras. Den nya lagen blir mera omfattande och detaljerad än den gällande lagen. På så sätt vet man redan under normala förhållanden bättre än nu vilka medborgerliga rättigheter som man kan bli tvungen att ingripa i under undantagsförhållanden.

Myndigheternas befogenheter under undantagsförhållanden gäller t.ex. tryggnad av hälso- och sjukvården samt befolkningens utkomst, genomförande av befolkningsskyddet, upprätthållande och höjning av den militära försvarsberedskapen samt tryggnad av de delar av näringslivet som är oundgängliga under dessa förhållanden.

Reformen innebär också att myndigheternas befogenheter inskränks i någon mån.

Exempelvis de allmänna bestämmelserna om organisering av förvaltningen slopas. Även vissa bestämmelser om kommunerna slopas eftersom kommunerna har möjlighet att själva organisera sin förvaltning. Inte heller bestämmelsen om uppskjutande av kommunalval skall längre ingå i lagen.

En ny sak är att också domstolar och domare vid behov tillfälligt skall kunna flyttas till en annan ort. Den nuvarande bestämmelsen gäller ämbetsverk och tjänstemän. I lagen föreslås också en bestämmelse om förvaltningsmyndigheternas kommunikation under undantagsförhållanden.

Meningen är att den nya lagen skall innehålla mera detaljerade bestämmelser om överlåtelse av egendom än för närvarande. I vanliga fall skall skälig ersättning betalas för överföring av äganderätt eller användningsrätt. Full ersättning skall emellertid betalas när grundlagens bestämmelse om egendomsskydd förutsätter det.

Huvudregeln enligt den nuvarande lagen är full ersättning. Man har emellertid bedömt att sådan kan betalas under kortvariga undantagsförhållanden som berör endast en del av befolkningen.

Ny är också den föreslagna bestämmelsen om vattenförsörjning, med vilken man eftersträvar att trygga samhällenas vattenförsörjning under undantagsförhållanden.

Enligt kommissionens bedömning kommer regeringens proposition att kunna avlåtas till riksdagen nästa vår. Den nya lagen kunde då träda i kraft 1.9.2007.

Ytterligare upplysningar:

kommissionens ordförande, lagstiftningsdirektör Matti Niemivuo, (09) 1606 7690

och sekreterare, lagstiftningssekreterare Liisa Vanhala, tfn (09) 1606 7761

e-post: fornamn.efternamn@om.fi
